

שו"ת

שאגת כהן

תשובות, מאמרים ופסקי דין,
שחנני הבורא יתברך

מאת אריה כץ

חלק ב

יורה דעה

חושן משפט

תוכן העניינים

הסכמות ומכתבי ברכה	ז
הקדמת המחבר	יא

תקציר התשובות

שער יורה דעה	טו
שער חושן משפט	כג

יורה דעה

הלכות עבודה זרה

סימן א: השתתפות בטקסים של בני דתות אחרות	5
סימן ב: השתתפות בהלוויה שיש בה סממנים נוצריים	9
סימן ג: מתן צדקה לעובד עבודה זרה על ידי בן נוח	11

הלכות נידה וטבילה

סימן ד: חומרת בנות ישראל בזמן הזה	17
סימן ה: האם ניתן להקל במניין שבעה נקיים לאישה שסובלת מביוץ מוקדם?	35
סימן ו: איסור נידה בבעילת נכרי	43
סימן ז: קינוח קיר נרתיק שצנח – האם חשוב כבדיקה פנימית?	49
סימן ח: האם דם ששינו את צבעו לכחול מטמא?	53
סימן ט: דימום כתוצאה מבדיקת "פיפל"	58
סימן י: דימום בנוכחות התקן תוך רחמי	63
סימן יא: דימום בנוכחות של שרירן (מיומה)	67
סימן יב: דימום כתוצאה מדם ביוץ ומציסטה בשחלות	74
סימן יג: הפרדת קרומי השק העוברי (סטריפינג) לקראת לידה – האם מטמאת?	76
סימן יד: האם יש עניין בקביעת וסת?	81
סימן טו: חשש וסת כשזמן הביוץ ידוע	85
סימן טז: קביעות וסת בהפסקה של לקיחת גלולות	90
סימן יז: תשובות קצרות בענייני וסתות	92
סימן יח: כתם אוסר בשבעה נקיים שזמנו מסופק	96
סימן יט: טומאת נידה בניתוח קיסרי	100
סימן כ: עקירת הפסק טהרה על ידי נטילת כדורים	103
סימן כא: חובת הסתכלות על מוך דחוק	106
סימן כב: בדיקות שבעת הנקיים בדיעבד	109
סימן כג: דינם של בני זוג שטעו במניין שבעת הימים הנקיים	116

ש א ג ת

כ ה ן

122.....	סימן כד: טבילת כלה בליל שבת.....
129.....	סימן כה: פתיחת מקוואות ביום במקום אונס.....
131.....	סימן כו: טבילה בנהר בשעת הדחק.....
137.....	סימן כז: האם אפשר להתיר לטבול באמבטיה במקום שאין מקווה?.....

הלכות נדרים

159.....	סימן כח: נדר לאסור הנאה ברכוש משותף.....
161.....	סימן כט: דיני מופלא הסמוך לאיש.....

הלכות פדיון הבן

171.....	סימן ל: פדיון הבן לתינוק שנולד לאישה בעלת רחם כפול.....
175.....	סימן לא: פדיון הבן לתינוק שנולד מתרומת ביצית.....
	סימן לב: פדיון הבן לתינוק שהתחיל להוציא את ראשו, ולבסוף נולד בנינוח קיסרי.....
182.....	סימן לג: פדיון הבן לתינוק שנולד מתרומת זרע.....

הלכות קבורה ואבלות

	סימן לד: ניתוחי נפלים – חשיבה הלכתית מחודשת
189.....	בעקבות ההתפתחויות הרפואיות.....
195.....	סימן לה: הנצחת מת ליד קבר אימו.....
197.....	סימן לו: בניית בית כנסת בתוך בית קברות.....
200.....	סימן לז: היכר לבית קברות במקום שאין כבר קהילה יהודית.....
203.....	סימן לח: הוצאת מת מקברו בטענה שלא נקבר מספיק עמוק.....
206.....	סימן לט: חפירה בבית קברות.....
209.....	סימן מ: קבורת גויה שהייתה נשואה ליהודי.....
212.....	סימן מא: קבורת גוי שנפטר לקראת גיורו.....
215.....	סימן מב: טיפולי פוריות לאבל שיושב שבעה.....

הלכות לשון הרע

227.....	סימן מג: לשון הרע במאגרי מידע ובארכיונים ציבוריים.....
	סימן מד: פרסום פרוטוקולים שיש בהם דברי לשון הרע
233.....	ומסירת מידע רפואי על חולה או לחולה.....

ח ו ש ן מ ש פ ט

הלכות דיינים

249.....	סימן מה: היתר פניה לערכאות לצורך החזקת ילדים ללא שמיעת שני הצדדים.....
255.....	סימן מו: עיסוק בעריכת דין.....

הלכות עדות

263.....	סימן מז: פסול נוגע לעדות – עקרונות ויישום למעשה.....
----------	--

ש א ג ת

כ ה נ

הלכות טוען ונטען

- סימן מח: תביעת חוב 271
סימן מט: תביעה להשבת כספים 280
סימן נ: תנאי בחוזה 288

הלכות גביית חוב

- סימן נא: מאסר לבעלי חוב – האם מותר על פי ההלכה? 299
סימן נב: דעת המרדכי בשיטת רבנו תם בדין מבריא חוב 303

הלכות שכנים

- סימן נג: קירוי מעבר לבית כנסת 313
סימן נד: זכויות בשטח משותף 321
סימן נה: שיפוץ שמפריע לשכנים 330
סימן נו: הטלת מס על קבוצה שאיננה שותפה בקבלת ההחלטות 339

הלכות שלוחים

- סימן נז: שליח שנהנה ממבצע בזכות שליחותו 347

הלכות ירושה

- סימן נח: בן שנולד מהפריה חוץ גופית – האם יורש את אביו? 353

הלכות שכירות פועלים

- סימן נט: דין קבלן ובעל הבית שחזרו בהם 365
סימן ס: טענת מחילה בעבודה שבוצעה 370
סימן סא: עבודה שבוצעה באיחור 373
סימן סב: תשלומים על עבודה כאשר הותנה מראש שהמימון יגיע ממקור אחר 386

הלכות נזיקין

- סימן סג: מקח טעות ודינא דגרמי 399
סימן סד: הגשת תלונה במשטרה על הטרדות 423
סימן סה: חובל בקטן בטענה שרצה לחנכו 430
סימן סו: גביית דמי ריפוי שמומנו על ידי קופת חולים 454
סימן סז: פיצויים על הפסד רווחים ועל עוגמת נפש 457
סימן סח: מעמדו של העובר בהלכה לפני יום הארבעים ליצירתו 461
סימן סט: חישוב יום הארבעים בעובר שהוחזר לרחם בהפריה חוץ גופית 476
סימן ע: סדר קדימויות בטיפול בפגים 481

הסכמות ומכתבי ברכה*

ברכת הרה"ג דוב ליאור שליט"א,
רבה של קריית ארבע

1585

הרב דוב ליאור

רב העיר
קריית ארבע היא חברון ת"ו

בס"ד, ד תשרי תשפ"ב

מכתב ברכה

הובאו לפניי ספרי 'שאגת כהן' (על חושן משפט ויורה דעה) מאת הרב אריה כץ שליט"א. עיינתי בחלק מהתשובות ושמחתי לראות פרי הילולים לגאון ולתפארת. מבין השיטין ניכר גודל ההיקף והידע השזורים בדברי הרב המחבר. התשובות ענייניות מאוד וכוללות ליבון הנושאים, החל ממקורות הגמרא דרך גדולי הפוסקים ועד לפוסקי הדור הקודם, תוך ירידה לעמקי הסברות ותחירה לברור האמת, ואשריו שזכה לכך. יש לציין במיוחד את עמידת הרב המחבר כצוק איתן בהגנה על כבוד התורה ונצחיותה מול הניסיונות להחליש את עוצמתה וטהרתה ולהתאימה לירידות שבדור. תורתנו נצחית ותקפה בכל הזמנים ובכל העיתים ואין בכוח החולשות של הזמן לגמדה או להחלישה ח"ו. כמו כן יש לציין את גישתו העקרונית בעניין איסור טבילה באמבטיה, וכן את הכרעתו להתיר עיסוק בעריכת דין בבית משפט בנסיבות מסוימות (לענ"ד יש להמליץ לעורכי דין לעסוק בעריכת חוזים [קנייה, מכירה וכדומה] שבדרך כלל אינם מגיעים לדיון משפטי בפני ערכאות אלא מיועדים לבצע עסקאות על פי חוקי המדינה). אין ספק שספרי 'שאגת כהן' ראויים לעלות על שולחנם של מלכים - מאן מלכי רבנן - שיוכלו להיעזר בהם בשאלות הבאות לפתחם. יה"ר שהקב"ה ישלח עזרו מקודש לרב המחבר, ויזכה להמשיך להפיץ תורת אמת בכל תפוצות ישראל ולקרובם לאביהם שבשמים. יפוצו מעינותיו חוצה לטובת כלל ישראל. עלה והצלח !

החותם לכבוד התורה ולומדיה,

דוב ליאור

* ההסכמות ומכתבי הברכה סודרו לפי סדר קבלתם.
הסכמות ומכתבי ברכה נוספים הובאו בספרי שו"ת שאגת כהן חלק א (דרכי פסיקה, אבן העזר).

**ברכת מורי ורבי הגאון הרב יעקב אריאל שליט"א,
רבה של רמת גן***

ב"ה ל' בתשרי תשפ"ב

מכתב ברכה לספר שאגת כהן חלק ב

לכבוד הרה"ג אריה כץ שליט"א,

בעמח"ס שאגת כוהן ב"ח.

שלו' רב לאוהבי תורתך.

אריה שאג מי לא יירא?! ה' אלקים דיבר מי לא יינבא?!
וחכם עדיף מנביא, למרות שהנבואה באה מן השמיים, והחוכמה מן הארץ, היא הנותנת, התורה הורדה מן השמיים על מנת שבני האדם ייגעו בה בכוחותיהם האנושיים, וישתדלו להביאה וליישמה לפי הבנתם האנושית. שאגה זו של כוהן, החי על אדמות, אשר הופקד על הציווי: "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו", הושוותה על ידי הנביא מלאכי לקריאה מן השמיים: "כי מלאך ה' צבאות הוא". הוא שליחא דרחמנא ללמוד את התורה, ללמדה וליישמה בחיי המעשה.

ואכן, שליחות מיוחדת הוטלה עליך לעסוק בשאלות מתחום הפוריות, ולתת להן מענה מעשי שיאפשר לשואלים לקיים את המצווה 'פרו ורבו'. זכות רבים התגלגלה לידך לגואלם ממארת העקרות, ולהביא לעולם עולמות מלאים שיוסיפו פנים חדשות לצלם ה', שיתבטא בעיקר בעוסקי תורה ומקיימי מצוותיה.

הנושאים שאתה עוסק בהם בחלק זה, הם פרי עמלך במכון פוע"ה, ואכן ראוי מכון זה לברכה מיוחדת על תרומתו להצלת זוגות רבים מערירות.

יש בהם אמת לאמיתה של תורה, כפי שביאר הגר"א בפירושו למשלי, יש אמת של חכם היודע את התורה, ויש אמת של פיקח המכיר היטב את המציאות. אמת לאמיתה היא שילוב של שתי האמיתות – התיאורטית והפרקטית, לאמת גדולה אחת. בתחום הפרקטי אתה מביא את חוות דעתם של הרופאים המקצועיים המומחים, ובתחום התורני אתה מיישם עליהם את עמדת הפוסקים הגדולים, ובהם גם את עמדתך פרי עמלך. והדברים מאירים ומשמחים כנתינתם מסיני.

אני מאחל לך שיפוצו מעיינותיך חוצה, ותעלה מעלה מעלה.

בברכת התורה,

הרב יעקב אריאל, ר"ג.

* בנוסף להסכמתו, כתב מו"ר הגר"י אריאל הערות לכמה מסימני הספר. הערות אלו הוכנסו במקום המתאים להן לטובת המעיין.

ברכת הראשון לציון, הגאון הרב שלמה משה עמאר שליט"א,
רבה הראשי של ירושלים

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion
Cheif Rabbi Of Jerusalem

שלמה משה עמאר
הראשון לציון
הרב הראשי לירושלים

בעה"ת ש"ש, בשני בשבת ראש חודש שבט התשפ"ב.

אגרת ברכה

ראיתי את פרי תבונתו ותגובתו של מעלת הרה"ג אריה כץ שליט"א, מעיה"ק ירושלים תובב"א, רב יועץ ופוסק ומנהל המחלקה לספרות ולמחקר הלכתי במכון פוע"ה, אשר נפשו איותה, וקיבץ מכתביו בחבילה, באהבה כלולה, להקריבם לה' כמו עולה, וקרא שמו שו"ת **"שאגת כהן"** בענייני יורה דעה וחושן משפט.

ואם כי זה ספר הלכה העוסק בשאלות חמורות, ומן המעט שיכולתי לראות נ"ל שיש לי הערות בכמה מתשובותיו, אלא שצריך עיון עמוק ונכון ומפני רובי טרדותי, לא יכולתי לעיין בספרו זה כפי הראוי, מ"מ ראיתי שהוא מעוטר בהסכמות וברכות מרבנים גדולים וחשובים, ששבבחוהו שבחים גדולים, ואשר פרו קדש הלולים, וביניהם כבוד ידידי הרב הגאון אליעזר איגרא שליט"א חבר בית הדין הגדול בירושלים ת"ו*.

ואני מצרף את ברכתי למחבר שליט"א, שחפץ ה' יצלח בידו, להוציא ספרו זה לאור בהצלחה ובהרחה, בקול ששון וקול שמחה, ונסו יגון ואנחה. ויה"ר שיזכהו ה' להמשיך בשקידתו, והיה ה' אתו, ויפוצו מעינותיו חוצה, ויתקבלו ברצון לפני ה' ולפני לומדי התורה, מתוך בריאות ורוב נחת, וחיים עד העולם.

המצפה לישועת ה' ברחמים,

שלמה משה עמאר

שלמה משה עמאר
הראשון לציון
הרב הראשי לירושלים

* הסכמת הרב איגרא הובאה בחלק א של שו"ת שאגת כהן.

הקדמת המחבר

בס"ד, י"ג בסיוון תשפ"ב

בשנת תש"פ יצא לאור הכרך הראשון של שו"ת שאגת כהן, שעסק בדרכי פסיקה וחלק אבן העזר, בדגש על תשובות בענייני פוריות והמסתעף מהן. ב"ה זיכה אותי הקב"ה שספר זה התקבל באהדה רבה על ידי פוסקים ומורי הוראה מחד, וגם על ידי בעלי בתים בעלי רקע תורני מאידך.

כעת אני מתפנה להוציא לאור את הכרך השני שעוסק בענייני יורה דעה וחושן משפט, בתקווה שהקב"ה יסייע בידי בעתיד הקרוב להוציא את הכרך השלישי, בענייני אורח חיים, קדשים, טהרות ותורת המדינה, שנמצא בשלבי עריכה.

בהקדמתי לכרך הראשון מניתי ארבע נקודות עיקריות, שלעניות דעתי, ראוי להתבסס עליהן בפסיקת ההלכה: שימוש תלמידי חכמים, ענווה, הכרת המציאות על בוריה ומגמה ממוצעת בדרך הפסיקה עם נטייה לקולא במקרים שבהם הדבר אפשרי.

חלק נכבד מכרך זה עוסק בהלכות טהרת המשפחה. בעיסוקיי בנושא זה נוכחתי שהנקודות שמניתי לעיל, שהכרחיות בפסיקה בכל נושא, חשובות במיוחד בנושא זה: הקלה בטעות עלולה לפגוע באיסור כרת, ואילו החמרה במקום שאפשר להקל, עלולה לפגוע בקיום מצוות פרייה ורבייה ובשלום בית. בנוסף נוכחתי שלצערי הרב, טעויות בהכרת המציאות שכיחות מאוד בעניינים הללו. שמעתי בעבר מהרב ד"ר מרדכי הלפרין שהיו מגדולי ישראל שנכשלו בהתרת איסור כרת, מכיוון שהמציאות הרפואית הוסברה להם באופן מוטעה. אך חמור מכך, בשנים האחרונות נמצאו כל מיני "רבנים מטעם עצמם" או אפילו רופאים שמחלקים כל מיני היתרים מופרכים לאיסורים מפורשים, כשכל מי שידוע לנהל משא ומתן של הלכה, מבין עד כמה הם מופרכים. חלק מהסימנים שבנושאים הללו עוסקים בהתמודדות עם אותם "היתרים". ככלל רוב הסימנים שבחלק יורה דעה, בעיקר הסימנים שעוסקים בטהרת המשפחה ובפדיון הבן, וכן כמה סימנים מחלק חושן משפט, נכתבו במסגרת עבודתי כמנהל המחלקה למחקר הלכתי וספרות במכון פוע"ה. תודתי לראש מכון פוע"ה, הרה"ג מנחם בורשטין שליט"א, ולמנהלי מכון פוע"ה בעבר ובהווה: ר' מאיר ביטון, ר' ישראל שטיינמץ ור' עמיחי רמר, על החשיבות שהם ראו ורואים בבירורים הלכתיים מעמיקים של השאלות שמגיעות באופן שוטף למכון פוע"ה. גם הספר הנוכחי כמו קודמו, יוצא לאור בהוצאת מכון פוע"ה, ועל כך תודתי.

הסימנים הנוספים בחלק חושן משפט מתחלקים בעיקר לשני חלקים:

1. פסקי דין שזכיתי לכתוב בזמן שישבתי כדין בבית הדין לממונות של ארץ חמדה-גזית בירושלים. מטבעם של פסקי דין שהם עבודה משותפת של כלל הדיינים שישבו באותו דין. אולם בכל אופן מקובל שלאחר הסיכומים והתייעצות של הדיינים, אחד הדיינים לוקח

על עצמו את המשימה של כתיבת עיקר פסק הדין, ושאר הדיינים מסייעים בעדו. בספר הנוכחי הכנסתי רק את פסקי הדין שבהם הייתי הכותב העיקרי, תוך אזכור של השותפים הנוספים בכתיבת פסק הדין. פסקי דין שעיקרם נכתבו על ידי דין אחר, על אף שהשתתפתי בכתיבתם, לא הוכנסו לספר.

2. מאמרים שמבוססים על הרצאות שניתנו בכנס השנתי של המשפט העברי, שמתקיים כל שנה על ידי עמותת הליכות עם ישראל בראשותו של הרה"ג רצון ערוסי שליט"א, רבה של קריית אונו וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל. אני מודה לרב ערוסי על כך שהזמין אותי לדבר בכנסים הנ"ל.

מרבית התשובות הנוספות נכתבו במסגרת פרויקט שו"ת במראה הבזק של מכון ארץ חמדה, בראשות הרה"ג משה ארנרייך שליט"א והרה"ג יוסף כרמל שליט"א, ולצורך הספר הנוכחי עברו עריכה מחודשת ושינוי נוסח כדי להתאימם לספר זה. אני מודה לראשי ארץ חמדה על הזכות שזכיתי ללמוד מהם, הן בתוך אברך בארץ חמדה, והן כדיין בבית הדין לממונות של ארץ חמדה-גזית.

שבועות ספורים לאחר הוצאתו של הכרך הראשון לאור הסתלק מאיתנו מורי ורבי, הגאון הרב זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל. במשך שמונה שנים זכיתי לשמוע ממנו תורה כל שבוע, אולם התורה שלמדתי ממנו לא הסתכמה בכך כל תשובה במסגרת שו"ת במראה הבזק לוותה במשא ומתן עימו. גם לאחר מכן בעבודתי במכון פוע"ה המשכתי להתייעץ איתו פעמים רבות, וגם בפסקי הדין בבית הדין. מו"ר גם שימש כראש המערכת באנציקלופדיה התלמודית, שם זכיתי לעבוד במשך שבע שנים, וגם שם זכיתי להתייעץ איתו ולקבל ממנו תורה. השילוב של בקיאות עצומה בכל מכמני התורה, עמקות מפליאה, היכולת לדון בכל סוגיה כאילו בזה הרגע הוא סיים לעסוק בה והחוש המעשי לפסיקה מותאמת למציאות, הם דברים שאיני יודע אצל מי אפשר למצוא כיום. כל זאת בנוסף לענוותנותו העצומה מעולם לא אמר לי "קבל דעתי", ואף לא רצה לפסוק באופן מוחלט, אלא להשאיר לי את הפסיקה הסופית על פי הסברות שהעלה או הסכים איתם. אוי לו לעולם התורה שהסתלק ממנו גדול שכזה.

כפי שהיה בכרך הקודם, זכיתי שגם לכרך הנוכחי מו"ר הגאון הרב יעקב אריאל שליט"א, לשעבר רבה הראשי של רמת גן, העיר את הערותיו. הערות אלו שולבו בגוף הספר. תודתי נתונה לרב, ואני מתפלל שיאריך ה' את שנותיו בטוב ובבריאות, ויזכה להמשיך ולהרביץ תורה עוד שנים רבות.

ברצוני להודות לאשתי היקרה דבורה, שלולי עזרתה ותמיכתה במשך כל השנים לא הייתי יכול לשקוע בתורה. זכיתי וגם לה חלק בספר זה, בעריכת הלשון המוקפדת שלה לספר. אברך אותה ואותי שנזכה לראות נחת ובריאות מילדינו ונכדינו ידידיה אהרון עם אשתו רננה ובנם אלישיב, אסף עם אשתו תמר ובתם רוני ציון, יהונתן, רעות הניה, הודיה ואלחי שלום.

אני מודה לבורא עולם שזיכני לברך על המוגמר בהוצאת ספר זה לאור, ותפילתי שספר זה, כקודמו, יזכה להרבות תורה בעם ישראל.

אריה כץ

תקציר התשובות

שער יורה דעה

הלכות עבודה זרה

סימן א: השתתפות בטקסים של בני דתות אחרות

תשובה לשאלה מאוסטרליה שעוסקת בבירור של שני עניינים שקשורים לטקסים של דתות אחרות: אם מותר להיכנס לבתי תפילה של דתות אחרות, ואם מותר להיות נוכח באירועים של בני דתות אחרות. מסקנת התשובה היא שאסור להיכנס לכנסיות נוצריות ולמקדשים בודהיסטים והינדואיסטים, וראוי להימנע מלהיכנס למסגדים מוסלמים, אך אין בכך איסור. כמו כן, מותר להשתתף בחתונה ובאירועים אחרים של בני דתות אחרות רק אם אין בהם סממנים של עבודה זרה. בכל מקרה אין לאכול באירועים כאלה, אפילו אם האוכל כשר, ורק שתייה של משקאות כשרים מותרת במקום של חשש איבה.

סימן ב: השתתפות בהלוויה שיש בה סממנים נוצריים

תשובה לשאלה אם מותר להשתתף בהלוויה דתית של חבר נוצרי לעבודה. מסקנת התשובה היא שבהלוויה פרוטסטנטית ההשתתפות מותרת כל עוד לא נכנסים לכנסייה, אולם בהלוויה קתולית ההשתתפות אסורה, כיוון שחלק מהטקס הוא צעידה אחרי צורת "שתי וערב" גדולה. במקום השתתפות בהלוויה עצמה, יש לעשות מאמץ להביע השתתפות בצער ולנחם את המשפחה, ויש בכך משום "דרכי שלום".

סימן ג: מתן צדקה לעובד עבודה זרה על ידי בן נוח

תשובה לשאלת המרכז העולמי לבני נוח, אם מותר לגוי שמקפיד על שבע מצוות בני נוח לתת צדקה לגוי עובד עבודה זרה, כשיש חשש שאותו גוי יברך אותו בשם העבודה זרה שלו. מסקנת התשובה היא שאף על פי שלשאלה הדבר אסור, לגוי הדבר מותר, כיוון שיש דעות שגוי אינו מצווה על איסור "לפני עיוור לא תיתן מכשול". כדי לצאת ידי חובת הדעות שגם גוי מצווה באיסור זה, מוטל על נותן הצדקה לבקש מהגוי שעובד עבודה זרה, שישתף שם שמיים בהודאתו, ומכאן ואילך, אין במעשהו שום בעיה, גם אם אותו גוי מקבל הצדקה, אינו ממלא אחר בקשתו.

הלכות נידה וטבילה

סימן ד: חומרת בנות ישראל בזמן הזה

מאמר שנכתב כנגד רופא שרצה לטעון שיש לבטל בזמן הזה את הצורך לשמור שבעה נקיים ולחזור לדין נידה דאורייתא, שעושה הפסק טהרה וטובלת בסוף היום השביעי לראייתה. המאמר סוקר את טענותיו של אותו רופא, ומוכיח שאין בהן ממש.

סימן ה: האם ניתן להקל במניין שבעה נקיים לאישה שסובלת מביוץ מוקדם?

מאמר המשך שנכתב כנגד טענותיו של רב מסוים, שטען שבמקרה שבו אישה סובלת מביוץ מוקדם לפני טבילתה, ולא מצליחים לדחות את הביוץ באמצעות תרופות, שיש להתיר לאותה אישה לטבול לפני סוף שבעת הימים הנקיים, ושהדבר עדיף על פני ביצוע הזרעה תוך רחמית קודם הטבילה. המאמר סותר טענות אלו ומוכיח שאין לסמוך עליהן.

סימן ו: איסור נידה בבעילת נכרי

מאמר שדן בשאלה אם אישה יהודייה שנבעלת בנידותה לגוי, עוברת (בנוסף על האיסור להיבעל לגוי) על איסור נידה. המאמר מראה שאף על פי שיש מן האחרונים שכתבו באופן פשוט שאיסור כזה אכן קיים, מדברי הבית יוסף, השפתי כהן והטורי זהב מוכח שהם לא סברו כך, ולכן יש כאן ספק.

סימן ז: קינוח קיר נרתיק שצנח – האם חשוב בבדיקה פנימית?

תשובה לשאלה של אישה שסובלת מצניחת נרתיק, ולעיתים רואה דם בקינוח, האם דינו של דם זה כדינו של דם שנמצא בבדיקה פנימית, עקב העובדה שהקינוח שלה מתבצע בפועל על דפנות הנרתיק עצמן. התשובה עוסקת בהסברים השונים של האחרונים לשאלה מדוע דם שנמצא בבדיקה פנימית, דינו כדם שיצא בהרגשה, ומראה שלדעת רוב האחרונים אין לחשוש בקינוח חיצוני לראיית דם בהרגשה, גם אם הקינוח נוגע בדפנות הנרתיק עצמן, ולכן יש להקל לאותה אישה כפי שמקלים בדיני כתמים.

סימן ח: האם דם ששינו את צבעו לכחול מטמא?

מאמר שעוסק בשאלה אם במקרה שבו ימצאו זריקה או אמצעי אחר, שיהפכו את צבע דם הנידה לצבע טהור, אפשר יהיה לטהר דם זה. מסקנת המאמר היא שאם צבע הדם ישתנה רק לאחר יציאתו מהרחם, לא יהיה בכך בכדי לטהר את הדם. גם אם צבע הדם ישתנה עוד בתוך הרחם, הדבר יישאר בגדר ספק, ולא בגדר היתר ברור.

סימן ט: דימום כתוצאה מבדיקת "פיפל"

תשובה למורה הוראה שטען שיש להחמיר לאסור בכל דם שמקורו מרירית הרחם, גם אם הוא יצא כתוצאה מפציעה, כגון ביופסיה של רירית הרחם. על פי התשובה, פשוט דברי הגמרא והפוסקים, וכן דעת רוב הפוסקים האחרונים, שדם שהגיע כתוצאה מפציעה טהור, גם אם מדובר בפציעה של רירית הרחם.

סימן י: דימום בנוכחות התקן תוך רחמי

תשובה למורה הוראה שטען שאין להקל בדימום בין וסתי בנוכחות התקן תוך רחמי, בטענה שההתקן גורם לפציעה של רירית הרחם, שכן טענה כזו היא רק בגדר השערה, ואף אם היא נכונה – יש פוסקים שהחמירו בדם שהגיע מפציעה של רירית הרחם. התשובה מסכימה עם הטענה הראשונה – שהשערה שההתקן התוך רחמי גורם לפציעה אינה מספיקה כל עוד איננו יודעים בפועל שיש פציעה כזו (או מבררים זאת באמצעות מחקר

ש א ג ת

כ ה נ

כללי), אולם חולקת על הטענה השנייה – דם שהגיע כתוצאה מפציעה טהור, גם אם מדובר בפציעה של רירית הרחם, וכפי שהוסבר בסימן הקודם.

סימן יא: דימום בנוכחות של שרירן (מיומה)

תגובה למאמר שהקל בדימום בנוכחות שרירן (גידול שפיר של שריר הרחם), על פי דברי שו"ת ציץ אליעזר, שאף על פי שאין מדובר ב"פצע" רגיל, העובדה שהדימום מגיע מהשרירן, מחשיבה אותו לדם מכה שטהור. התגובה מבהירה, שככל הנראה, הידע הרפואי שעליו התבססה תשובת הציץ אליעזר אינו עדכני, ושחלק מהסיבות האפשריות לדימום בנוכחות שרירן בפירוש אינן מכה, אלא דם וסת שיוצא מאוחר יותר. על פי מסקנת התשובה, הדרך היחידה להתיר דימום בנוכחות שרירן היא באמצעות ביצוע בדיקת היסטרוסקופיה אבחנתית (צילום של הרחם מבפנים באמצעות סיב אופטי זעיר), שתראה נוכחות של פצע.

סימן יב: דימום כתוצאה מדם ביוץ ומציסטה בשחלות

תשובה לשאלות אם דימום שקורה לנשים מסוימות בזמן ביוץ או כתוצאה מציסטה בשחלות הוא דימום רחמי אוסר. מסקנת התשובה היא שדימום כזה מגיע מהרחם עקב שינויים הורמונליים שנגרמים בביוץ או עקב הציסטה, ולכן הוא אמור לאסור, אלא אם כן הוא נצפה ככתם ללא הרגשה, שאז יש לדון בו כמו שדנים בדיני כתמים.

סימן יג: הפרדת קרומי השק העוברי (סטרפינג) לקראת לידה – האם מטמאת?

מאמר שעוסק בהשלכות ההלכתיות של פעולת ה"סטרפינג" – הפרדת קרומי השק העוברי לקראת לידה. לפי מסקנת המאמר, כדי לקבוע אם אישה נאסרת על בעלה לאחר פעולה כזאת, יש לברר אם בעקבות הפעולה נוצרה פתיחה של צוואר הרחם, וכן האם וכמה היה דימום בעקבות הפעולה – אם מדובר בדימום נקודתי וקטן, אפשר לתלותו בפציעה שהפעולה גרמה, אולם אם מדובר בדימום רציני, או שבעקבות הפעולה התחילו צירי לידה שמלווים בדימום, יש לחשוש שהדימום הוא התחלה של תהליך לידה, ולאסור.

סימן יד: האם יש עניין בקביעת וסת?

מענה לרב שטען שלא רצוי שאישה תקבע וסת בשלוש פעמים, ולכן אם כבר ראתה פעמיים וסת באותם זמנים, כדאי לה לעשות מעשה שיגרום לכך שלא תראה שוב וסת באותו זמן. לפי הנטען בתשובה, יש יתרונות בקביעת וסת, ולכן לא כדאי למנוע אפשרות כזאת.

סימן טו: חשש וסת כשזמן הביוץ ידוע

מאמר שעוסק בשאלה האם יש לחשוש ולפרוש בעונת הווסת, כאשר האישה יודעת מתי היה הביוץ שלה, ומבחינה מציאותית הסבירות שתראה את הווסת בעונת וסתה קלושה. למסקנת המאמר, כאשר ידוע בבירור שעונת הווסת אינה בטווח של בין 12–16 יום לאחר הביוץ, אין לחשוש לה, ובמקום זה יש לחשוש לעונת וסת 14 יום לאחר הביוץ.

סימן טז: קביעות וסת בהפסקה של לקיחת גולות

תשובה לשאלה אם אישה שראתה דם פעמיים בהפרש זהה (הפלגות), לקחה במשך חודש גולות למניעת היריון שגרמו לכך שתראה דם במועד אחר, ולאחר שהפסיקה, ראתה בחודש הבא דם שוב באותו הפרש, קבעה לה וסת בשלוש פעמים ל"הפלגות", או שההפסקה גרמה לכך שיש להתחיל את המניין מחדש, וממילא טרם נוצרה קביעות. מסקנת התשובה היא שנראה שאין כאן קביעות, אולם יש מהפוסקים שחלקו על כך.

סימן יז: תשובות קצרות בענייני וסתות

תשובות לשתי שאלות של הרב מרדכי דימנטמן בדיני וסתות: האחת, שכל חוקיות מסוימת של הווסת שחוזרת על עצמה שלוש פעמים קובעת וסת. השנייה, שאישה שווסתה באופן קבוע אינו עולה על 28 ימים, אינה חוששת לעונה בינונית ביום השלושים (במקרה שהווסת לא הגיעה). הרב דימנטמן סבר שדינים אלו נסתרים מדברי השפתי כהן. התשובות הראו שהשפתי כהן אינו חולק.

סימן יח: כתם אוסר בשבעה נקיים שזמנו מסופק

תשובה לשאלה האם אישה שראתה כתם אוסר בזמן שבעת הנקיים, ואינה יודעת מתי זמנו, יכולה לתלות שהכתם הגיע לפני הפסק הטהרה, וממילא אינו פוסל את הנקיים. למסקנה נראה שאפשר להקל ולתלות את זמנו של הכתם בזמן המוקדם יותר.

סימן יט: טומאת נידה בניתוח קיסרי

מאמר שעוסק בשאלה מאיזה זמן מתחילה טומאת הנידה אצל אישה שילדה בניתוח קיסרי (שבו אין טומאת לידה, אלא אך ורק טומאת נידה עקב הדימום). הברור הרפואי העלה שבניתוח יזום (שנעשה לפני שהופיעו צירים), לא אמור להיות דימום לפני שלב הוצאת התינוק, ולכן מותר לבעל לסייע לאשתו במגע עד שלב זה.

סימן כ: עקירת הפסק טהרה על ידי נטילת כדורים

מאמר תגובה לוויכוח בין הרב אליהו פנחסי לרב עידן בן אפרים, על כלה קודם נישואיה שנוטלת גולות למניעת הופעת הווסת, ששכחה לעשות הפסק טהרה בזמן, אם יכולה לתלות בכך שהיא נחשבת למסולקת דמים, ולטבול לפני נישואיה. למסקנה, אי אפשר להקל בלי שנעשתה שום בדיקה לצורך הפסק, אבל בשעת הדחק גדולה אפשר לעיתים להסתמך על קינוחים נקיים. מצד שני, אין לחשוש לעונת הווסת הרגילה בזמן לקיחת הכדורים.

סימן כא: חובת הסתכלות על מוך דחוק

תשובה לשאלה האם אישה שקיבלה היתר שלא להניח מוך דחוק אחרי הפסק הטהרה, ובסוף כן הניחה, יכולה לזרוק אותו מבלי להסתכל עליו. מסקנת התשובה היא שיש להסתכל על המוך, אלא שבדיעבד, אם האישה זרקה אותו מבלי שהיא הסתכלה עליו, אין זה פוסל את הפסק הטהרה שהיה תקין.

סימן כב: בדיקות שבעת הנקיים בדיעבד

מלכתחילה, במהלך שבעת הימים הנקיים אישה צריכה לבצע שתי בדיקות בכל יום. בדיעבד, אישה יכולה לטבול גם אם עשתה רק שתי בדיקות מלבד הפסק הטהרה – אחת ביום הראשון, ואחת ביום השביעי. המאמר עוסק בשאלה מה דינה של אישה שביצעה שתי בדיקות במהלך הימים הנקיים, אך לא בראשון ובשביעי. למסקנה, במקום צורך יש לסמוך על מיעוט פוסקים שכתבו שראשון ושביעי לאו דווקא, והעיקר שהאישה ביצעה בדיקות בשני ימים מהנקיים, במיוחד אם היא ראתה שהקינוחים שלה בימים הראשון והשביעי היו נקיים.

סימן כג: דינם של בני זוג שטעו במניין שבעת הימים הנקיים

תשובה לבני זוג שטעו במניין שבעת הימים הנקיים, והאישה טבלה קודם הזמן, כך שעליה להשלים את הימים הנקיים ולטבול שוב. התשובה עוסקת בדין פולטת שכבת זרע ובדין היסח הדעת מהימים הנקיים, ומסקנתה שאף על פי שכבר עברו כמה וכמה ימים מהטבילה המוטעית, אין מקום לחשוש להיסח הדעת. אם עברו ארבעה ימים מחיי האישות האחרונים, האישה יכולה לטבול באותו יום. אם עברו פחות ימים, עליה לשטוף את המקום היטב בשטיפה פנימית, לחכות למחרת, לבדוק ולטבול.

סימן כד: טבילת כלה בליל שבת

תשובה לשאלת כלה שנישאת ביום ראשון, ורצתה לטבול כבר ביום חמישי שלפני חתונתה, אלא ששכחה לעשות הפסק טהרה ביום חמישי קודם לכן (וביצעה אותו רק ביום שישי), והיא אינה מוכנה לטבול בשום אופן במוצאי שבת, אם היא יכולה לטבול בליל שבת. למסקנת התשובה, היא יכולה לטבול בליל שבת, אלא שתטבול בבין השמשות.

סימן כה: פתיחת מקוואות ביום במקום אונס

הצעה הלכתית לימי תקופת הקורונה, שבהם היה צורך לקבוע תור מראש לטבילה במקווה תוך מרווח זמן בין טובלת לטובלת, באופן שהיו מקוואות שבהן לא כל הנשים הספיקו לטבול. על פי ההצעה, יש אפשרות לפתוח את המקוואות גם ביום לצורך טבילה ביום השמיני, שכן יש להחשיב מקרה כזה כמקום אונס, שבו התירו לטבול במהלך היום השמיני.

סימן כו: טבילה בנהר בשעת הדחק

מאמר שעוסק בשאלה באלו מקרים אפשר לטבול בנהר. מלכתחילה צריך לעשות מאמצים שלא לטבול בנהר, שכן לדעת רוב הראשונים, טבילה בנהר עלולה להיות פסולה, עקב העובדה שמי גשמים זורמים פסולים לטבילה. אולם במקום שבו אין אפשרות אחרת, אפשר לטבול בנהר בתנאים הבאים: מדובר בנהר שהוא נהר איתן והדבר ברור; הטבילה תהיה במקום שבו לא מצויים בני אדם ועם חלוק רחב; אם קרקעית הנהר בוצית, יש להרים את הרגליים בשעת הטבילה; הבעל יהיה נוכח בטבילה כדי לוודא שאף שערה משערות האישה לא נשארת מחוץ למים.

סימן כז: האם אפשר להתיר לטבול באמבטיה במקום שאין מקווה?

תגובה לרב שרצה להתיר לנשים לטבול באמבטיה גדולה במקום שיש פחד להגיע למקווה עקב מגיפת הקורונה, בטענה שפסול מים שאובים לדעת ראשונים רבים הוא מדרבנן, ושיש פוסקים שכתבו שמי ברז אינם נחשבים לשאובים, ויש לסמוך עליהם בשעת הדחק. התגובה המפורטת סותרת את טענותיו של אותו רב אחת לאחת, ומראה שאף הפוסקים המקלים התייחסו למציאות אחרת שאינה קיימת במערכות הובלת המים של ימינו.

הלכות נדרים

סימן כח: נדר לאסור הנאה ברכוש משותף

תשובה למקרה שבו אדם פרטי שהסתכסך עם רב היישוב, הדיר אותו הנאה מכל נכסיו, כולל מהרכוש הציבורי המשותף. מסקנת התשובה היא שאותו אדם חייב נידוי עד שיתיר את נדרו, ובכל מקרה אין באפשרותו לאסור על הרב להשתמש בנכסים הציבוריים של היישוב.

סימן כט: דיני מופלא הסמוך לאיש

מאמר שעוסק בדינים המיוחדים של קטן שהגיע לגיל של שנה לפני הגדלות (שתים עשרה לבן ואחת עשרה לבת), והוא מוגדר כ"מופלא הסמוך לאיש". המאמר דן בשאלה האם ובאיזה אופן יש משמעות הלכתית לפעולות מסוימות שלו – נדרים, שבועות, תרומות ומעשרות, קידושין, מקח וממכר ועוד, וכן בגדרי הנאמנות ההלכתית שלו.

הלכות פדיון הבן

סימן ל: פדיון הבן לתינוק שנולד לאישה בעלת רחם כפול

תשובה לשאלה אם במקרה של אישה בעלת רחם כפול, שנולדו לה כמה ילדים מרחם אחד, ולאחר מכן נולד בן מהרחם השני, אותו בן חייב בפדיון הבן, שכן הוא "בכור לרחם". מסקנת התשובה היא שאף על פי שאותו בן הוא "בכור לרחם", הוא פטור מפדיון הבן, שכן הוא אינו בכור לאימו.

סימן לא: פדיון הבן לתינוק שנולד מתרומת ביצית

תשובה לשאלה מה דינו של בן שנולד מתרומת ביצית, כאשר זו הלידה הראשונה של האישה היולדת, אולם לבעלת הביצית כבר יש ילדים. מסקנת התשובה היא שלדעות שהיולדת נחשבת לאם ההלכתית, פשוט שאותו בן חייב בפדיון הבן, אולם לדעות שבעלת הביצית נחשבת לאם ההלכתית, הדבר בגדר ספק, ויפדוהו ללא ברכה. אם מדובר בביצית שנלקחה מאישה לא יהודייה, כיוון שלדעה זו הולד צריך גיור, הוא פטור מפדיון הבן.

סימן לב: פדיון הבן לתינוק שהתחיל להוציא את ראשו ולבסוף נולד בניתוח קיסרי

מענה לתשובה של הרב יוסף צבי רימון, שעסק בשאלה האם בכור שנולד בניתוח קיסרי, אך קודם לכן כבר הוציא את ראשו מחוץ לרחם, חייב בפדיון הבן. המענה עוסק בנקודות

ש א ג ת

כ ה נ

שונות, ובעיקר בשאלה מה מגדיר בדיוק את רגע הלידה, ובסופו של דבר מצטרף למסקנת הרב רימון, שיש לפדות את הבן ללא ברכה.

סימן לג: פדיון הבן לתינוק שנולד מתרומת זרע

מאמר שעוסק בשאלה כיצד יש לפדות בן בכור לאימו, שבעלה עקר, והוא נולד מתרומת זרע גוי, במקרה שבו בני הזוג אינם מעוניינים לספר לילד שהוא נולד מתרומת זרע, וגם אינם רוצים שהדבר ייודע ברבים. מסקנת המאמר היא שבאופן כזה יש מקום לסמוך על הדעה שבית דין יכולים לפדות את הבן בגיל שלושים יום, ולכן שלושה בני אדם שמכירים את המדובר, ימנו את בעל האשה לשלוח בית דין לפדות את היילוד. בסוף המאמר יש נוסח למיניו שליחות כזה.

הלכות קבורה ואבלות

סימן לד: ניתוחי נפלים – חשיבה הלכתית מחודשת בעקבות ההתפתחויות הרפואיות

מאמר שעוסק בצורך בניתוחי נפלים כדי לנסות למנוע הפלות בעתיד. המאמר סוקר את ההתפתחויות הרפואיות החדשות, שעל פיהן אפשר לזהות את הסיבה להפלה גם ללא ניתוח פולשני, ומסיק שאף על פי שפוסקים רבים התירו את ניתוחי הנפלים כשיש בהם צורך, בוודאי שראוי להשתדל לברר את הסיבה להפלה באמצעות בדיקה לא פולשנית.

סימן לה: הנצחת מת ליד קבר אימו

תשובה לבני משפחת נפטר שביקש לפני מותו שיקנו לו חלקה ליד קבר אימו שבארץ ישראל, ויעשו לו ציון שם, אך מבלי להעלותו לקבורה בפועל באותו מקום. מסקנת התשובה היא שאם מטרת הבקשה היא שבני משפחתו של הנפטר יפקדו גם את קבר אימו בביקוריהם בארץ, הדבר ראוי, אולם אם מטרתו היא הנצחה בלבד, עדיף להנציחו באופן של תמיכה בלומדי תורה בארץ ישראל.

סימן לו: בניית בית כנסת בתוך בית קברות

תשובה לשאלה האם ובאיזה אופן אפשר להפוך אולם טהרה של בית קברות לבית כנסת. מסקנת התשובה היא שכיוון שיש לבית הכנסת מחיצות, אין בעיה של "לעג לרש" להתפלל שם, אפילו שהמקום קרוב לקברים, אולם יש לעשות זאת באופן שלא יהיה חשש לטומאת כהנים.

סימן לז: היכר לבית קברות במקום שאין כבר קהילה יהודית

תשובה לקהילה שמבקשת לעשות היכר לבית קברות יהודי במקום שבו לא מתגוררים כיום יהודים. למסקנת התשובה, רצוי שתהיה גדר לבית הקברות במרחק ארבע אמות מן הקברים או לפחות בגובה עשרה טפחים, כשאין צורך לגדר חלקה שהוקצתה לקברים, ובפועל לא קברו בה.

סימן לח: הוצאת מת מקברו בטענה שלא נקבר מספיק עמוק

תשובה לרב שבני משפחת נפטר מקהילתו מבקשים להוציא את קרוב משפחתם מקברו ולקבורו מחדש, בטענה שהוא לא נקבר מספיק עמוק, ויש בכך משום ביזיון המת. למסקנת התשובה, אף על פי שיש מקרים מסוימים שבהם אפשר להוציא מת מקברו כדי לקבורו מחדש, מקרה שבו מת נקבר שלא בעומק, אינו אחד מהמקרים הללו. במקום הוצאת המת מקברו, אפשר להוסיף חול מעל הקבר.

סימן לט: חפירה בבית קברות

תשובה לשאלה כיצד אפשר לבדוק חלקות קבר שמצויות בבית קברות, כדי לדעת אם כבר קברו בהן או שאפשר לקבור בהן נפטרים. למסקנת התשובה, על כל אמה על אמה שבדקים, אפשר להשאיר אמה על אמה ללא בדיקה. יש לבצע את החפירה באופן עדין וללא כלים כבדים. בבדיקה יש להעמיק עד לתחתית עומק הקברים שבשאר בית הקברות, או עד לקרקע קשה שניכר שלא נחפרה קודם לכן.

סימן מ: קבורת גויה שהייתה נשואה ליהודי

תשובה לשאלה שהגיעה מקהילה בה ל"ע יש התבוללות לא מעטה, ויש יהודים שנשואים לגויות, מה לעשות במקרה שבו נפטרה אישה גויה שהייתה נשואה ליהודי, ויש דרישה לקבור אותה בבית הקברות של הקהילה היהודית. למסקנת התשובה, אין לקבורה בסמוך לקברי יהודים, אלא בהרחקה של שמונה אמות ומחיצה עשרה טפחים, או לכל הפחות ארבע אמות או מחיצה. בכל מקרה, אין להלביש את הנפטר הגוי בתכריכים או לעשות לו טהרה. אמירת קדיש ואשכבה על גוי אפשרית, אולם אין לעשות זאת במקום שבו הדבר עלול להתפרש כמתן לגיטימיות לנישואי תערובת.

סימן מא: קבורת גוי שנפטר לקראת גיורו

בהמשך לשאלה הקודמת, מדובר בתשובה לשאלה נוספת, כיצד יש לקבור גוי שהיה בתהליכי גיור, ונפטר לפני שהספיק להתגייר. על פי ההלכה, דינו כגוי, ואין לקבורו עם יהודים, אבל יש להקל באופן ההרחקה כפי המינימום שהתבאר בתשובה הקודמת, ויש לומר עליו קדיש ואשכבה.

סימן מב: טיפולי פוריות לאבל שיושב שבעה

מאמר שעוסק במקרה שבו אישה עברה הכנה תרופתית לצורך טיפול פוריות, ובאמצע התהליך היא או בעלה נהיו אבלים ל"ע, והם יושבים שבעה, האם ובאיזה אופן ניתן לבצע את הטיפול. מסקנת המאמר היא שכיוון שמדובר בדבר האבד, אפשר לבצע את הטיפול גם תוך כדי השבעה. כיוון שבני הזוג אסורים בתשמיש המיטה, מתן הזרע לטיפול לא ייעשה באופן של חיי אישות, אולם אם הדבר אפשרי, יש לעשות זאת באופן של חיבוק ונישוק בין הבעל לאשתו. אם האישה הייתה נידה בזמן שנהייתה אבלה, וזמן טבילתה הגיע קודם הטיפול, עדיף שתטבול כדי שהטיפול יתבצע בטהרה, אף על פי שככלל אין טובלים במהלך השבעה.

הלכות לשון הרע

סימן מג: לשון הרע במאגרי מידע ובארכיונים ציבוריים

תשובה לאדם שהתמנה לאחראי על ארכיון ציבורי דיגיטלי, ורוצה לדעת האם ובאיזה תנאים אפשר לפרסם בו פרסומים שיש בהם חשש לשון הרע. למסקנת התשובה, אף על פי שפרסום בכתב של דברים שיש בהם לשון הרע, נחשב אף הוא ללשון הרע, אם למנהל הארכיון אין אפשרות להחליט מה יתפרסם בארכיון, אין הוא עובר על איסור לשון הרע בעצם הפרסום. גם אם יש לו סמכות להחליט מה לפרסם ומה לא, במקום שבו יש תועלת ציבורית בעצם הפרסום, ומדובר בפרסום אמין, מותר לפרסמו. כאשר יש אפשרות להשמיט את השמות שמופיעים בפרסום לגנאי, מבלי שהדבר יפגע בתועלת הציבורית שאפשר להפיק מהפרסום, יש לעשות כן.

סימן מד: פרסום פרוטוקולים שיש בהם דברי לשון הרע ומסירת מידע רפואי על

חולה או לחולה

מאמר שעוסק בשלושה נושאים מרכזיים: בראשון יש פיתוח של השאלה מהמאמר הקודם, האם מותר לאדם להתמנות לתפקיד שבו עליו לפרסם פרוטוקולים שיש בהם משום לשון הרע, כשאין לו סמכות להחליט מה לפרסם ומה לא. בחלק זה מובאת מחלוקתם של שו"ת אגרות משה ושל שו"ת משנה הלכות בעניין דומה, ומסקנתו שנראה שבמקרה שנידון במאמר, כולם יודו להתיר. הנושא השני עוסק בשאלה האם ובאיזה אופן יש למסור מידע רפואי על חולה באופן שעלול להזיק לו, אבל להביא תועלת לציבור, ומסקנתו שאם מסירת המידע תביא לתועלת ציבורית מוכחת, יש לעשות כן. החלק השלישי עוסק בשאלה האם למסור לחולה מידע על מצבו הרפואי, כשמסירת המידע עלולה להכניסו לדיכאון ולהזיק לו. מסקנת התשובה היא שאף שיש פוסקים שהורו שאין למסור מידע לחולה במצב כזה, מחשש שמסירת המידע תזיק לו, המציאות היום מראה שדווקא הסתרת המידע או מסירת מידע מוטעה עלולה ליצור חוסר אמון במערכת הרפואית ולהזיק עוד יותר לחולה.

שער חושן משפט

הלכות דיינים

סימן מה: היתר פנייה לערכאות לצורך החזקת ילדים ללא שמיעת שני הצדדים

תשובה לבית דין שנתן היתר לאישה לפנות לערכאות לצורך החזקת ילדים מבלי לשמוע את בעלה, וכשאחד מחברי בית הדין קשור להורי האישה. בתשובה נדחתה הטענה שהקשר להורי האישה פוסל את בית הדין מלדון במקרה. גם הטענה של אי שמיעת שני כג

ש א ג ת

כ ה ן

הצדדים נדחתה, מכיוון שבאותו מקרה היה חשש שהזמנת הבעל לדין לפני מתן ההיתר תגרום לנזק לילדים, ויש כאן הרחבה של "תקנת העיקול". אמנם במקרה כזה, אחרי מתן צו זמני של בית המשפט, יש לבדוק עם הבעל אם הוא מעוניין לדון בדין תורה, ואם זה אכן המצב, והוא ייתן ערבויות מספקות לכך שיציית לפסק הדין של דין תורה, על האיש להשהות את תביעתה בבית המשפט למתן צו קבוע להחזקת הילדים ולדון עם בעלה בדין תורה.

סימן מו: עיסוק בעריכת דין

תשובה שעוסקת בשאלה האם ובאיזה אופן רשאי עורך דין לייצג את לקוחותיו בפני בית משפט שאינו דן על פי דין תורה. על פי התשובה, למרות שככלל יש לבתי דין מעמד של ערכאות שאסור לדון בפניהם, ולכן גם אסור לעורך דין לייצג בפניהם לקוחות עקב איסור "מסייע ידי עוברי עבירה", יש מקום להיתר ייצוג בבית משפט באופנים הבאים: משפט פלילי; הוצאה לפועל; פקידים ממונים ליישוב סכסוכים; בית דין לעבודה; לייצג נתבע כשהתובע תבעו בערכאות; לייצג תובע שתבע בדין תורה והנתבע סירב להגיע. כמו כן, יש ללמד זכות על עורכי דין שמייצגים במקרים אחרים, כשמטרתם היא לשם שמיים ולנסות לקדם את המשפט העברי.

ה ל כ ו ת ע ד ו ת

סימן מז: פסול נוגע לעדות – עקרונות ויישום למעשה

מאמר שעוסק בטעמי פסול נוגע לעדות ובהשלכות ההלכתיות של הטעמים השונים. הטעמים לפסול נוגע לעדות הם חשש שקר, קרוב או בעל דבר. למעשה, בכל מקום שיש חשש שמחמת הנגיעה אותו עד יעיד באופן שקרי, אין מקבלים את דבריו.

ה ל כ ו ת ט ו ע ן ו נ ט ע ן

סימן מח: תביעת חוב

פסק דין בתביעה שבה צד אחד היה חייב לצד אחר כסף, וסוכם שבמקום החוב יינתנו מניות לשותף של אותו אדם שחייבים לו כספים. לאחר מכן, אותו אדם שהיו חייבים לו כספים, ניצל טעות בפסק דין של בורר אחר, כדי לתבוע חלק מהחוב פעם נוספת. החייב תובע את מניותיו בחזרה בטענה שברגע שהחוב נתבע שנית, התברר שהוא לא קיבל תמורה על המניות. בפסק הדין נדחו טענותיו של התובע, שכן הבירור של בית הדין העלה שהתמורה אכן ניתנה, אלא שלאחר מכן נעשה ניסיון לגזול ממון נוסף מהתובע, ניסיון שהוא אכן חמור מאוד (ובית הדין נתן עליו את הדעת בפסק דין מקביל), אולם הוא אינו מבטל את עסקת מכירת המניות.

סימן מט: תביעה להשבת כספים

פסק דין בתביעה של רוכשי מגרש שהתחייבו לשלם קנס אם לא יבנו את ביתם עד שלב מסוים. בתביעתם הם דורשים את השבת הקנסות ששילמו משני טעמים: האחד, מדובר

ש א ג ת

כ ה נ

בקנס לא שווינו, ובהסדר הקנסות כתב נציג העמותה הנתבעת באופן מפורש שמדובר בהסדר שווינו, והתובעים אינם מופלים לרעה. השני, שעקב טעות בלשון החוזה הם שילמו יותר מהנדרש. בית הדין דחה את טענתם הראשונה, שכן הסדר שווינו אין כוונתו שכולם משלמים אותו דבר, אלא שהקריטריונים לגובה הקנס הם שוויניים, וכך אכן היה. מנגד, קיבל בית הדין את הטענה השנייה על טעות בלשון החוזה, שכן אף על פי שלחלכה אנו הולכים אחרי לשון החוזה, במקום שבו יש אומדן דעת ברור שהייתה טעות, וכוונת הצדדים הייתה שונה, אנו הולכים אחרי הכוונה, ובמקרה הנידון התברר באופן קרוב לוודאי שאכן הייתה טעות כזו.

סימן נ: תנאי בחוזה

טיוטת פסק דין על סכסוך שבין מעסיק לעובד שהתפטר מהעסק ופתח עסק מתחרה. העובד תבע כספים שמגיעים לו בדין מהמעסיק הקודם, שסירב להחזירם בטענה שהסכם העבודה כלל תנאי שעל פיו, אם העובד מתפטר, הוא לא יפתח עסק מתחרה, ועל כן יש לפצותו. כמו כן המעסיק תבע כספים נוספים בטענת "נהנה" של העובד, שכן בפועל עבודתו אצל המעסיק הכשירה אותו לפתיחת העסק החדש. על פי מסקנת הדברים, תנאי על אי פתיחת עסק מתחרה תופס, ומכיוון שיש ספק האם הותנה תנאי כזה, והמעסיק מוחזק בכספים של העובד, הוא יכול להשאירם ברשותו. באשר לתביעות הנוספות, פסק הדין קיבל אותן באופן חלקי.

הלכות גביית חוב

סימן נא: מאסר לבעלי חוב – האם מותר על פי ההלכה?

מאמר שעוסק בשאלה האם על פי ההלכה אפשר להכניס למאסר בעל חוב שאינו משלם את חובו. למסקנת הדברים, יש לחלק בין חייב שיש באפשרותו לשלם את חובו, שניתן לאכוף עליו את התשלומים בכל דרך, כולל מאסר, לבין חייב שאין לו אפשרות לשלם את חובו, שאין להענישו במאסר, ואף לא לכפותו לעבוד כדי לשלם את חובו. יש מחלוקת האם באופן כזה אפשר לתקן תקנה של מאסר בעלי חוב כדי שאנשים לא יימנעו מלהלוות כספים.

סימן נב: דעת המרדכי בשיטת רבנו תם בדין מבריה חוב

מאמר שעוסק בדעת המרדכי בשיטת רבנו תם, מה דינם של נכסים שאדם נתן במתנה לאדם אחר, כדי שלא יוכל לפרוע חוב שהוא חייב. לפי שיטת הרא"ש, במקרה כזה המתנה לא חלה, ויש לשלם את החוב לחייב. לפי רבנו תם, במקרה כזה המתנה חלה. אף על פי כן, בגירסת המרדכי שלפנינו מופיע שבעל החוב גובה את חובו, גירסה שאינה מתיישבת עם העובדה שהמתנה שניתנה לאחר חלה. האחרונים ניסו להגיה במרדכי באופנים שונים. בדיקה של שישה עשר כתבי יד של המרדכי העלתה שככל הנראה הגירסה הנכונה היא גירסת הבית חדש, שבעל החוב אינו גובה את המתנה, אולם רק אם היא כבר עברה בפועל לרשותו של מקבל המתנה, ואילו אם המתנה עדיין ברשותו של החייב, וטרם הועברה

ש א ג ת

כ ה נ

בפועל, אפשר לגבות ממנה. המאמר גם מצביע על הסיבה לטעות שהובילה לגירסה שמצויה בפנינו.

ה ל כ ו ת ש כ נ י מ

סימן נג: קירוי מעבר לבית כנסת

פסק דין שעוסק בתביעת בית כנסת שלו זכות מעבר רשומה בטאבו בחלקה של בעל חנות סמוכה, שתובע מבעל החנות שהנמיך את קירוי המעבר ושינה את הקירוי מפלסטיק לבטון, להחזיר את המצב לקדמותו, בטענה שהקירוי החדש פוגע בזכות המעבר. מסקנת בית הדין הייתה שהפגיעה שגרם הקירוי החדש אינה פגיעה מהותית בזכות המעבר, ואין צורך להחזיר את המצב לקדמותו, אם כי על בעל החנות להאיר את המעבר ולייפוטו. מנגד, התביעות הנגדיות של בעל החנות לתשלום דמי שכירות על השלט של בית הכנסת שנמצא על הקיר שלו, ולתשלום פיצויים על כך שנציג בית הכנסת צעק עליו בפומבי כשביצע את הקירוי, נדחו אף הן.

סימן נד: זכויות בשטח משותף

פסק דין שעוסק בתביעת שכן שחתם ביחד עם שכנים אחרים על תוכניות להרחבת הדירות שלהם, כולל קבלת מחסן, וטוען שבסיכום הכולל הוא קופח ביחס לשכן אחר שקיבל יותר זכויות. מסקנת פסק הדין היא שברגע שאותו שכן חתם על התוכניות המשותפות, הוא ויתר על הערעורים שלו, ואינו יכול לטעון שהיה מוכרח לחתום על התוכניות, כדי לא להתעכב עם הבנייה שלו. טענותיו הנוספות של השכן בעניין התחייבות לא לגרום נזקים לרכוש המשותף, ובעניין פיצוי על קיר תמך שנמצא במחסן שלו, והקטין את שטחו עוד יותר, התקבלו באופן חלקי.

סימן נה: שיפוץ שמפריע לשכנים

פסק דין שעוסק בתביעת שכן את שכנו שביצע שיפוץ בדירתו באופן שגרם לרעש חריג, ולכך שהתובע נאלץ לתת הנחה בדמי השכירות לשוכרים ששכרו את דירתו באותה תקופה. בפסק הדין התקבלו טענותיו של התובע באופן חלקי, והוא קיבל פיצוי מסוים על הפסד דמי השכירות.

סימן נו: הטלת מס על קבוצה שאיננה שותפה בקבלת ההחלטות

מאמר שעוסק בשאלה האם יישוב מסוים רשאי להטיל מס מיוחד של השתתפות בקרן מבני ציבור על קבוצת השוכרים ביישוב, שעד לאותו שלב לא שילמה שום תשלום על השימוש שלה במבני הציבור ביישוב, אך מנגד היא אינה שותפה בקבלת ההחלטות על תשלום המס החדש. מסקנת הדברים היא שהטלת המס אכן מוצדקת, אולם בשני תנאים – אפשרות למי שאינו מעוניין בתשלום המס, לעזוב את היישוב בתום חוזה השכירות הנוכחי שלו מבלי לשלם את המס, והכנסת נציג של אותה קבוצה לוועדה שמחליטה כיצד משתמשים בכסף שמיועד לקרן מבני ציבור.

הלכות שלוחים

סימן נז: שליח שנהנה ממבצע בזכות שליחותו

תשובה לשאלה ששאלו קבוצת אנשים ששלחו שליח לרכוש להם חולצות, והוא ראה שיש מבצע על חולצה נוספת בהנחה, הוסיף סכום כסף משל עצמו וקנה אותה לעצמו. כעת דורשים השולחים להתחלק בסכום ההנחה, ואילו השליח מבקש את ההנחה לעצמו בטענה שרק בזכות חיפושיו וטרחתו הושגה ההנחה, ומעבר לכך אם היה יודע שיצטרך להתחלק בהנחה, הוא לא היה קונה את החולצה הנוספת, ואז ממילא לא הייתה מושגת ההנחה. מסקנת התשובה היא שכשההנחה הגיעה בזכות השתדלותו המיוחדת של השליח, יש מחלוקת אם הוא מקבל את כולה או רק את חלקה, וכיוון שהוא מוחזק בכסף, הוא יכול להשאירו אצלו.

הלכות ירושה

סימן נח: בן שנולד מהפריה חוץ גופית – האם יורש את אביו?

מאמר שעוסק בשאלה האם מי שנולד כתוצאה מהפריה חוץ גופית יורש את אביו, שכן ייתכן והיורשים האחרים יכולים לטעון "קים לי", כדעות שבן כזה אינו מתייחס אחר אביו, ולכן לא יירש אותו. למסקנה, בן כזה יורש את אביו מכמה טעמים: לדעת הרוב המוחלט של הפוסקים, הבן מתייחס אחרי אביו לכל דבר, ואף על פי שאין הולכים בממון אחר הרוב, שאר היורשים אינם מוחזקים בממון; כאשר עיקר ההכרעה היא לאיסורים (לעניין יחס הוולד), מכריעים על פיה גם בממון; כבר התקבל המנהג לפסוק כדעה שהילד מתייחס אחרי אביו; אף החולקים לא אמרו זאת בתורת ודאי, אלא כספק.

הלכות שכירות פועלים

סימן נט: דין קבלן ובעל הבית שחזרו בהם

קטע מפסק דין שעוסק בשאלה מה דינם של קבלן ובעל הבית שהפסיקו את ההתקשרות ביניהם באמצע העבודה. המאמר סוקר את פסיקת ההלכה במקרה שבו אחד מהצדדים אשם בהפסקת ההתקשרות, וכן במקום שבו האשמה מוטלת על שני הצדדים בשווה. כמו כן, המאמר דן בשאלה באלו מקרים שבהם אחד מהצדדים חוזר בו, אין הוא נחשב לאשם בחזרתו.

סימן ס: טענת מחילה בעבודה שבוצעה

תגובה לפסק דין של בית דין אחר, שעסק במקרה שבו גנן סיכם עם בעל הבית על הצעת מחיר מפורטת תמורת עבודה מסוימת, ובסופו של דבר ביצע עבודות נוספות שהוא תובע עליהן מחיר נוסף. בית הדין פסק שהעובדה שסוכם מחיר מפורש לעבודה, משמעותה מחילה מראש על כל מה שמעבר לסכום זה. בתגובה נטען שהמחיר נקבע רק על ביצוע העבודות שמפורטות בהצעת המחיר, וכל עבודה שנעשית מעבר לכך, דינה כעבודה שבוצעה על ידי מי שירד לשדה חברו שלא ברשות ונטעה: אם מדובר בשדה שעשויה

ש א ג ת

כ ה נ

ליטע, על בעל השדה לשלם לנוטע כפי שמקובל לשלם על כך, ואם הוא אינו חפץ בכך, עליו לומר לנוטע שייטול את מה שעשה.

סימן סא: עבודה שבוצעה באיחור

פסק דין בתביעה שבין משפחה שבנתה בית והזמינה חלונות מיוחדים מקבלן חלונות, לבין אותו קבלן. החלונות לא היו מוכנים בזמן, ועל כן המשפחה נאלצה לדחות את מעבר הבית ולשלם תשלומים נוספים. בנוסף, הקבלן לא הסכים להתקין את החלונות לפני שיקבל תשלום על חלק מעבודתו, ולכן הם נאלצו בסופו של דבר להתקין חלונות זמניים, ובכך לשלם תשלומים נוספים. עיקר הוויכוח נסב מסביב לשאלה מי מבין הצדדים אשם בעיכוב, והאם דרישת הקבלן לתשלום לפני התקנת החלונות מוצדקת. בסופו של דבר קיבל בית הדין את עיקר טענות התובעים, שהעיכוב נבע בעיקרו מאשמה של הקבלן, והורה לפצות את המשפחה.

סימן סב: תשלומים על עבודה כאשר הותנה מראש שהמימון יגיע ממקור אחר

פסק דין בתביעה שבין עובד לעמותה שבה עבד. העובד עבד שנים רבות בעמותה, עד שבשלב מסוים היא החליטה שאינה מעוניינת לממן את המשך העסקתו. גורמים בעמותה שכנעו את העובד לחזור לעבודתו תוך הבהרה שהמימון לעבודתו יגיע ממקור אחר. לאחר שעברו כמה חודשים והמימון לא הגיע, הפסיק העובד את עבודתו, ותבע תשלום משכורת על החודשים שבהם עבד. מסקנת פסק הדין היא שאף על פי שאין העמותה חייבת לשלם משכורת לעובד, שכן היא התנתה בפירוש שלא תשלם לו את המשכורת, עליה לשלם לו על ההנאה שהיא הפיקה מעבודתו מדין "נהנה".

ה ל כ ו ת נ ז י ק י נ

סימן סג: מקח טעות ודינא דגרמי

פסק דין בתביעה שבין משווק תמרים לסוחר שלא שילם את דמי המכירה. הסוחר טען שהתמרים התליעו עקב הוראות שימוש לא נכונות וטענות נוספות, ולכן טען לפטור מתשלומים, בטענה של מקח טעות או בטענה של נזק שהמשווק גרם לו. בפסק הדין נמצא שאכן הוראות השימוש שנמסרו היו מוטעות, אולם אין זה מהווה עילה למקח טעות, אלא לכל היותר לגרימת נזק. פסק הדין סוקר את המקרים שבהם יש חיוב תשלומים על נזק שנגרם עקב עצה לא נכונה, ומגיע למסקנה שחיוב זה אינו קיים במקרה הנוכחי, אלא מדין גרמא שבו החיוב קיים רק בדיני שמיים. מכיוון שהנתבע לא הביא כל הוכחות לכך שאכן התמרים התליעו, והתחמקותו מתשלומים התחילה בוודאי עוד קודם לכן, לא מצא בית הדין מקום לפטור את הנתבע מחלק מהתשלום מדין פשרה, אולם הוא פטר את הנתבע מהתביעות הנוספות של התובע, שגם עליהן קיים חיוב רק בדיני שמיים.

סימן סד: הגשת תלונה במשטרה על הטרדות

מאמר שעוסק בשאלה האם קיים איסור "מוסר" בהגשת תלונה למשטרה על הטרדות מיניות. מסקנת המאמר היא שהגשת התלונה מותרת ורצויה ואין בה חשש, מכמה סיבות:

כח

ש א ג ת

כ ה נ

יש סוברים שבמשטרים מתוקנים לא קיים איסור מוסר; כשיש חשש שהפוגע יחזור על מעשיו, לא קיים איסור מוסר; לפי דעות רבות, למערכת החוק הפלילית במדינת ישראל יש סמכות גם על פי ההלכה; מכיוון שהחוק חוקק גם בהסכמת נציגי הציבור הדתיים, יש לו תוקף כשל "תקנת קהל"; כיום אין אפשרות מעשית אחרת להעניש מטרידים.

סימן סה: חובל בקטן בטענה שרצה לחנכו

פסק דין בתביעה שבין קטין והוריו לבין אדם בוגר שהיכה את הקטין וגרם נזק לעינו. פסק הדין עוסק בעיקר בשני עניינים: האחד, סמכויות בית הדין לדון בנזקי גוף בזמן הזה. השני, עילות אפשריות לפטור מנזקי גוף, כגון טענת הגנה עצמית, חימום הלב, חינוך ועוד. למסקנת פסק הדין, יש סמכות מסוימת לבית הדין לדון בנזקי גוף גם בזמן הזה, והעילות לפטור לא התקיימו במקרה הנדון.

סימן סו: גביית דמי ריפוי שמומנו על ידי קופת חולים

קטע מפסק דין שעוסק בשאלה האם מי שניזוק על ידי אחר, והתרפא על חשבון קופת החולים או על חשבון הביטוח הרפואי המשלים, זכאי לקבל את הוצאות הריפוי גם מהמזיק. למסקנת הדברים, יש לחלק בין הוצאות הריפוי ששולמו בידי קופת החולים מכוחו של חוק ביטוח בריאות ממלכתי, שעליהן המזיק פטור מלשלם, לבין ההוצאות ששולמו על ידי הביטוח הרפואי המשלים, שעליהן אף המזיק חייב לשלם.

סימן סז: פיצויים על הפסד רווחים ועל עוגמת נפש

קטע מפסק דין, שעוסק בשאלה מתי אפשר לחייב אדם שגרם לחברו נזק כספי, גם על הפסד רווחים שנגרמו לניזוק כתוצאה מכך ועל עוגמת הנפש של הניזוק. למסקנת הדברים, אף על פי שחיוב כזה לא קיים משורת הדין בידי אדם, באופנים מסוימים קיים חיוב לצאת ידי שמיים כדי לפייס את הניזוק, ובית הדין רשאי לפשר על חיוב זה.

סימן סח: מעמדו של העובר בהלכה לפני יום הארבעים ליצירתו

מאמר שעוסק במעמד העובר לפני יום הארבעים ליצירתו, וביחס שבין יום הארבעים לבין השלב שמוגדר בהלכה "ריקום אברים". המאמר דן בסוגיות הלכתיות מסביב לזמן הזה, ביניהן טומאת יולדת, פדיון הבן, טומאת מת, ירושה והפלות.

סימן סט: חישוב יום הארבעים בעובר שהוחזר לרחם בהפריה חוץ גופית

מאמר שעוסק בשאלה כיצד יש לחשב את יום הארבעים בעובר שהוחזר לרחם בהפריה חוץ גופית, מיום ההחזרה או מיום ההפריה. מסקנת המאמר היא שיש לחשב את הימים מיום ההפריה ולא מיום ההחזרה, אולם אם מדובר בעובר שהוקפא, ולאחר מכן הופשר כדי להחזירו לרחם, אין לקחת בחשבון את הימים שבהם היה קפוא ולא התפתח.

סימן ע: סדר קדימויות בטיפול בפגים

תגובה לתשובה שפורסמה בשו"ת במראה הבזק שעסקה בסדרי העדיפויות בטיפול בפגים. בתשובה המקורית הובאה מחלוקת, האם יש לעזוב טיפול בפג שאין לו סיכויים להמשיך לחיות, ורק מאריכים את חייו במעט (חיי שעה), לטובת טיפול בפג שיש לו

ש א ג ת

כ ה ן

סיכויים להמשיך לחיות (חיי עולם). בתגובה מוכח שמחלוקת זו קיימת דווקא אצל מי שכבר יש לו חזקת חיים, אולם לגבי פג שנולד קודם זמנו, ואין לו חזקת חיים, לכל הדעות, יש להעדיף את הטיפול בהצלחת חיים של פג, גם על חשבון הארכת חיים של פג אחר שאין לו סיכויים להמשיך לחיות לטווח ארוך.